

Geleceğin Sağlık Profesyonellerinin Uygulama Alanlarında Karşılaştıkları Şiddet

The Violence That Future Health Experts Face in Their Practice Areas

Arzu YÜKSEL^a, Saadet ERZİNCANLI^a

^aAksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Aksaray, TÜRKİYE

12-13 Ekim 2017 tarihlerinde Uluslararası Karadeniz Hemşirelik Eğitimi kongresinde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Araştırma, hemşirelik bölümü öğrencilerinin uygulama alanlarında karşılaştıkları şiddeti belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı olarak gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini, bir sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde okuyan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 329 öğrenci oluşturmuştur. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formu ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; sayı ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin %15,2'sinin, üniversite eğitimi sırasında klinik uygulamalarında şiddete maruz kaldığı, şiddet görenlerin %50'sinin ikinci sınıfta şiddete maruz kaldığı, %75,8'inin sözel şiddet gördüğü, %58,3'ünün hasta ve hasta yakınlarından, %35'inin ise hemşirelerden şiddet gördüğü belirlenmiştir. Öğrencilerin şiddet görme sebepleri olarak stajyer öğrenci olmak (%27,6), karşıdakinin kişiliği (%18,7) olarak ifade ettikleri saptanmıştır. Uygulama alanında karşılaştıkları şiddet karşısında öğrencilerin %24,3'ünün anında tepki verdiği, %22,3'ünün ise arkadaşları ve ailesiyle paylaştığını ifade ettiği saptanmıştır. **Sonuç:** Öğrencilerin uygulama alanında maruz kaldığı şiddet türü çoğunlukla sözel şiddet olup, şiddet uygulayanların çoğunluğunu ise hasta/hasta yakınları ve hemşireler oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenciler; hemşirelik; şiddet; klinik stajyerlik

ABSTRACT Objective: The research was conducted in order to determine the violence that nursing students were exposed to in their practice areas. **Material and Methods:** The sample of this descriptive research constitutes 329 students studying in nursing departments of health sciences faculties and who accepted to take part in the research. Data were collected by the questionnaire prepared by researchers. In the evaluation of the data; number and percentage calculations were used. **Results:** Of the students who participated in the research, 15.2% were exposed to violence in their clinical practice, 50.0% were exposed to violence in their second grade, 75.8% were exposed to verbal violence, 58.3% were exposed to violence by the patient and his relatives and 35.0% were exposed to violence by nurses. It was determined that the reasons of being exposed to violence according to the students are being an intern student (27.6%), personality (18.7%). It was found that when exposed to violence in their practice areas; 24.3% of the students reacted immediately, 22.3% shared this with his family and friends. **Conclusion:** The type of violence which the students were exposed to in their practice areas is mostly verbal violence and the majority of the people who commit violence are patients/ their relatives and nurses.

Keywords: Students; nursing; violence; clinical clerkship

Sağlık kurumlarında şiddet, sağlık çalışanları için önemli bir risktir. Şiddet içeren eylemler hasta, hasta yakınları veya diğer bireylerden gelebilmekte ve tehditkâr davranış, sözlü tehditler ekonomik istismar, fiziksel saldırı veya cinsel saldırı olarak kendini gösterebilmektedir.¹ Son yıllarda şiddet, doğrudan veya dolaylı olarak bütün sektörlerdeki bireyler için günlük yaşamın bir parçası hâline gelmiş ve önemli bir sorun hâlini almıştır.² Bununla birlikte, çalışmalar sağlık çalışanlarının diğer sektörlerdeki bireylerden

dört kat daha fazla iş yeri şiddetine maruz kaldığını göstermektedir.^{3,4}

Dünya Sağlık Örgütü, sağlık çalışanlarının yarısından fazlasının bir önceki sene içinde en az bir kez fiziksel veya psikolojik şiddet bildirdiğini rapor etmektedir. Raporda fiziksel şiddet görülme oranlarını; Bulgaristan'da %75,8; Avustralya'da %67,2, Güney Afrika'da %61; Portekiz'de %60; Tayland'da %54 ve Brezilya'da %46,7 olarak göstermiştir.⁵ Türkiye'de sağlık çalışanları üzerinde yapılan bir çalış-

Correspondence: Arzu YÜKSEL
Aksaray Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Aksaray, TÜRKİYE/TURKEY
E-mail: arzuyuksel76@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 16 Jan 2020 **Received in revised form:** 09 Mar 2020 **Accepted:** 28 Apr 2020 **Available online:** 04 May 2020

2619-9459 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

mada, katılımcıların %36,7'sinin fiziksel şiddete maruz kaldığını ve %88,8'inin çalışma hayatında en az bir kez sözlü tacize maruz kaldığını saptanmıştır.⁶

Literatür, birçok hemşirenin güvenli olmayan ortamlarda çalıştığını ve diğer meslek gruplarına göre şiddete maruz kalma ihtimalinin üç kat daha fazla olduğunu belirtmektedir.⁷ Hemşirelerin çalışma ortamlarında, %37-72 arasında değişen geniş prevalans oranında şiddetle karşılaştıkları bildirilmiştir.⁸⁻¹⁰ Ülkemizde yapılan çalışmalarda da benzer şekilde hemşirelerin yüksek oranda şiddete maruz kaldıkları görülmüştür.¹¹⁻¹⁸

Hemşirelik öğrencileri, hemşirelik mesleğinin geleceğidir ve modern sağlık ortamının sunduğu zorluklar için gelecekteki hemşireleri geliştirmek ve donatmak için yüksek kaliteli bir eğitim temeli hayati öneme sahiptir. Hemşirelik eğitimi programları iki kısımdan oluşmaktadır; profesyonel hemşirelik bakımı vermek için bilgi ve tecrübe kazanımını içeren teorik eğitimi öğrencilerin sağlık hizmet alanındaki klinik uygulamalarında bilgi ve becerilerini bir araya getiren klinik eğitimidir.¹⁹ Hemşirelik öğrencileri, klinik uygulama boyunca, çeşitli kliniklerde rotasyon yaptıkça, genellikle tanıdık olmayan hastalara, sağlık uzmanlarına ve klinik ortamlara maruz kalmaktadır.²⁰ Ayrıca klinik performansta daha az deneyimli oldukları, iletişim ve başa çıkma becerilerinden yoksun oldukları için, hemşirelik öğrencilerinin de kliniklerde şiddete maruz kalma potansiyeli bulunmaktadır.²¹ Çalışmalar, hemşirelere zorbalık, şiddet ve taciz gibi saldırgan davranışların eğitimciler, hastalar, hasta yakınları, diğer hemşireler ve sağlık hizmetleri sağlayıcıları gibi çeşitli kaynaklardan gelebileceğini belirlemiştir.²²⁻²⁴ Hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmalarda da öğrencilerin yüksek oranda şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir.^{20,23,25-30}

Şiddetin her türlü, bireysel ve klinik uygulamalar üzerinde negatif etkiyle sonuçlanabilmektedir. Şiddete maruz kalan hemşireler, öfke, korku, kaygı, travma sonrası stres bozukluğu, benlik saygısında düşme, aile ve iş hayatında işlevsellik gibi fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak acı veren sonuçlar yaşamaktadır.^{31,32} Ayrıca, Randle tarafından hemşirelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, öğrencilerin %95'inin hemşirelik eğitimi süresinin sonunda kendilerini endişeli, depresif ve mutsuz

hissettiğini tespit etmiştir.³³ İş yeri şiddeti deneyimi; negatif stres deneyimi, iş verimliliğinin ve hasta bakım kalitesinin azalması ile doğrudan ilişkilidir.³⁴

Hiç şüphe yok ki eğitim kurumları ve sağlık kuruluşları hemşirelik eğitimi sırasında etkili şiddeti önleme stratejileri geliştirmelidir. Önleme stratejileri oluşturmadan önce, klinik uygulama sırasındaki şiddet olaylarının türünü ve oranını, ayrıca şiddet nedenlerini, öğrencilerin şiddete yanıtlarını ve şiddete maruz kalan davranışları ve şiddete ilişkin davranışları incelemek önemlidir. Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamda yaşadıkları şiddet deneyimlerini ve bu tür bir deneyimin ardından tepkilerinin ve baş etme yöntemlerinin nasıl etkilendiğini incelemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırma, tanımlayıcı ve kesitsel nitelikte İç Anadolu Bölgesi'nde bir devlet üniversitesinin, sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde 2017-2018 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören öğrenciler ile yürütülmüştür. Araştırmanın verileri Mayıs-Haziran 2017 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmanın evrenini, bir sağlık bilimleri fakültesi hemşirelik bölümünde öğrenim gören 421 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, evren üzerinden çalışılmıştır. Araştırmada, gönüllü olarak katılmayı kabul eden 329 öğrenci örneklemi oluşturmuştur. Evrenin %78.15'ine ulaşılmıştır.

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu kullanılarak toplanmıştır. Anket formunda, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini tanımlayan ve uygulama alanlarında karşılaştıkları şiddet ve verdikleri tepkileri belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Araştırmanın verileri, sınıf ortamında, araştırmacılar tarafından öğrencilere araştırma hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra toplanmıştır. Araştırmaya katılmak için gönüllü olan öğrencilere anket dağıtılmıştır. Anketlerin doldurulması yaklaşık 15-20 dk sürmüştür.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for Social Science for Windows 24.0) paket programı kullanılmıştır. Frekans ve yüzde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Bu araştırma, Helsinki Bildirgesi Prensipleri'ne uygun olarak gerçekleştirilmiş olup, araştırmaya başlamadan önce Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (Tarih: 08.05.2017 sayı:38) ve ilgili sağlık bilimleri fakültesi dekanlığından yazılı izin alınmıştır. Ayrıca örneklem kapsamındaki öğrencilere, araştırma hakkında bilgi verilmiş olup sözlü onamları alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik özellikleri, maruz kalınan şiddet oranı, şiddet özellikleri, şiddete maruz kalma nedenlerini algılama durumları ve şiddet karşısında verdikleri tepkilere göre dağılımlarını gösteren tablolar aşağıda yer almaktadır.

Araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 329 öğrenciden, %74,5'i kadın, %30,7'si dördüncü sınıf, %23,4'ü ikinci sınıf ve %23,4'ü üçüncü sınıftır. Öğrencilerin %52,6'sının yaşları 21-23 yıl arası, %85,4'ü çekirdek aileye sahip, %79'u aile ekonomik durumunu, %68,1'i kendi ekonomik durumunu orta olarak değerlendirmekte, %51,1'i yaşamını ilde geçirmiştir. Öğrencilerin %52,3'ü olaylar karşısında her zaman kendine güvenmekte ve %62,3'ü problemleri çözme konusunda kendilerini kısmen başarılı olarak değerlendirmektedir (Tablo 1).

Tablo 2'de, araştırmaya katılan öğrencilerin maruz kaldığı şiddet özellikleri yer almaktadır. Öğrencilerin %15,2'si şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %50'si ikinci sınıfta, %34'ü birinci sınıfta şiddete maruz kaldığını, %75,8'inin sözel şiddete maruz kaldığını, en çok şiddet uygulayan kişilerin hasta/hasta yakını (%58,3) ve kliniklerdeki hemşireler (%35) olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3'te öğrencilerin şiddete maruz kalma sebeplerinin yüzde dağılımı görülmektedir. Öğrencilerin %27,6'sı öğrenci olmak, %18,7'si karşıdaki bireyin kişiliği ve %14,3'ü iş yüklerinden kurtulmak istenmesi nedeni ile şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4'te, araştırmaya katılan öğrencilerin maruz kaldığı şiddet karşısında verdikleri tepkiler yer almaktadır. Öğrencilerin şiddet karşısında %24,3'ü anında tepki verdiğini, %22,3'ü arkadaş ve ailesiyle

TABLO 1: Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (n=329).

Tanıtıcı özellikler	n	%
Yaş (yıl)		
18-20 yaş	135	41
21-23 yaş	173	52,6
24 ve üzeri yaş	21	6,4
Cinsiyet		
Kadın	245	74,5
Erkek	84	25,5
Sınıf		
Birinci	74	22,5
İkinci	77	23,4
Üçüncü	77	23,4
Dördüncü	101	30,7
Aile tipi		
Çekirdek	281	85,4
Geniş	48	14,6
Yaşadığı yer		
İl	168	51,1
İlçe	100	30,4
Köy	61	18,5
Ailenin ekonomik durumu		
İyi	56	17
Orta	260	79
Kötü	13	4
Kendi ekonomik durumu		
İyi	71	21,6
Orta	224	68,1
Kötü	34	10,3
Kendine güvenme durumu		
Her zaman güvenen	172	52,3
Bazen güvenen	157	47,7
Problem çözme yeteneğini değerlendirme durumu		
Başarılı	108	32,8
Kısmen başarılı	205	62,3
Kısmen başarısız	16	4,9
Toplam	329	100

paylaşımında bulunduğunu ve %10,7'si hiç sesini çıkarmadığını belirtmiştir.

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencileri hemşirelik becerilerini kazanmak için klinik ortamda önemli bir zaman geçirirler ve klinik uygulaması sırasında şiddet deneyimleyeme açıktırlar. Bu araştırmada, çalışmaya katılan 329 öğ-

TABLO 2: Öğrencilerin maruz kaldığı şiddet özelliklerine göre dağılımı.

Maruz kaldığı şiddet özellikleri	n	%
Hastane uygulaması sırasında şiddete maruz kalma		
Evet	50	15,2
Hayır	279	84,8
Şiddete maruz kalma zamanı (n=50)*		
Birinci sınıf	17	34
İkinci sınıf	25	50
Üçüncü sınıf	7	14
Dördüncü sınıf	1	2
Maruz kalınan şiddetin türü (n=62)*		
Sözel şiddet	47	75,8
Zorbalık	8	12,9
Fiziksel şiddet	3	4,8
Cinsiyet ayrımcılığı	4	6,5
Şiddet uygulayan kişi (n=60)*		
Hasta/hasta yakını	35	58,3
Hemşire	21	35
Öğretim elamanı	3	5
Hekim	1	1,7

*Öğrenciler birden fazla cevap vermişlerdir. Yüzdeler n üzerinden değerlendirilmiştir.

renciden 50 (%15,2)'sinin hastane uygulaması sırasında şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (Tablo 2). Ülkemizde yapılan benzer çalışmalarda, %49,2, %50,3 ve %51,1 oranlarında hemşirelik öğrencilerinin, uygulama alanlarında şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir.²⁸⁻³⁰ Çalışmalarda, öğrencilerin en az yarısının şiddete maruz kaldığı, bizim araştırmamızda bu çalışmalara göre şiddete maruz kalma oranının düşük düzeyde olması sevindirici bir durumdur. Literatürde, Kore'deki hemşirelik öğrencileri için %90,7, İngiltere'deki öğrencileri için %42,2, Avusturalya'daki hemşirelik öğrencileri için %50,1, İtalya'daki öğrenciler için %34 ve Hinchberger, öğrenci hemşirelerinin %100'ünün ABD'deki klinik yerleşimlerinde şiddete maruz kaldıklarını ya da yaşadıklarını bildirmişlerdir.^{27,35-38} İş gücüne giren öğrenci hemşireler ve yeni mezunlar, genellikle daha genç, daha az deneyimli ve kültürel normlar ve bakım konusunda daha az farkında oldukları için özellikle savunmasız ve yüksek risk altındadır.³⁹ Şiddet, sadece bireyleri değil aynı zamanda sağlık çalışanlarının üretkenliğini ve sundukları hizmetin kalitesini de et-

kiler. Buna göre, bu hizmetleri alan kişilerde hizmetlerin güvenilirliği ve hizmet memnuniyet düzeyi azalmaktadır. Bu hizmetlerden memnun olmayan bazı kişiler, şiddet gösterme eğilimindedir ve bu durum şiddetin bir kısır döngü haline gelmesine neden olur. Bu nedenle şiddete karşı mücadele etmek için kapsamlı önlemler almak kaçınılmazdır.

Araştırmaya katılan öğrencilerden şiddete maruz kalan öğrencilerin %50 (50 kişi)'sinin ikinci sınıfta şiddete maruz kaldığı, %75,8'inin sözel şiddete maruz kaldığı, %58,3'ünün hasta ve yakınlarından ve %35'inin hemşirelerden şiddet gördüğü tespit edilmiştir (Tablo 2). Ülkemizde yapılan çalışmalarda öğrenci hemşirelerin çoğunlukla sözel şiddet yaşadığı saptanmıştır.^{23,28,40,41} İngiltere'de yapılan bir araştırmada da hemşirelik öğrencilerin %44,7'sinin sözel şiddet yaşadığı belirlenmiştir.²¹ Bu sonuçlar doğrultusunda öğrenci hemşirelerin, sözel şiddeti daha çok yaşadıkları görülmektedir. Sağlık alanında çalışan personelin, en fazla hasta ve hasta yakınları tarafından şiddete maruz kaldığını gösteren araştırma sonuçları da bulunmaktadır.^{42,43} Öztürk ve Ulaş-Karaahmetoğlu'nun çalışmasında, öğrenci hemşireleri şiddete maruz bırakanların %82,1'nin hemşireler, %55,9'nun öğretim elemanları olduğu bulunmuştur.³⁰ Yine yapılan başka bir çalışmada, ABD'de öğrenci hemşirelerin, çalışan hemşirelerden daha fazla şiddet gördüklerini ifade ettikleri bulunmuştur.²⁶ Ateş ve ark.nın araştırmasında da öğretim

TABLO 3: Öğrencilerin şiddete maruz kalma nedenlerini algılama durumuna göre dağılımı.

Şiddete maruz kalma sebebi (n=112)*	n	%
Öğrenci olmak	31	27,6
Karşıdaki kişinin kişiliği	21	18,7
İş yüklerinden kurtulmak istenmesi	16	14,3
Nedeni yok	11	9,7
Yaşam tarzı	6	5,4
Kıskançlık	5	4,5
Dünya ve yaşam hakkındaki görüşler	4	3,6
Yetenek	3	2,7
Dış görünüm	5	4,5
Stajdaki başarısızlık	5	4,5
Eğitim durumu	3	2,7
Başarılar	2	1,8

*Öğrenciler birden fazla cevap vermişlerdir. Yüzdeler n üzerinden değerlendirilmiştir.

TABLO 4: Öğrencilerin şiddet karşısında verdikleri tepkilere göre dağılımı.

Şiddet karşısında tepki (n=103)*	n	%
Anında tepki verdim	25	24,3
Arkadaşlarım ve ailemle paylaştım	23	22,3
Öğretim elemanı ile paylaşma	18	17,5
Sesimi çıkarmadım	11	10,7
Üst makamlara şikâyet etme	10	9,7
Görmezden geldim	9	8,7
Kendimi suçladım	5	4,9
Psikolojik yardım alma	2	1,9

*Öğrenciler birden fazla cevap vermişlerdir. Yüzdeler n üzerinden değerlendirilmiştir.

elemanları ve hemşireler ilk sırada bulunmaktadır.²⁹ Öğrencilerin, hastane uygulaması sırasında koordinatör öğretim elemanı kontrolünde ve hemşirelerle birlikte onların yönlendirmesiyle çalışıyor olması, yoğun bir şekilde iletişim içinde olmayı gerektirmektedir. Sağlık hizmetlerinin özelliği gereği uygulamaların doğrudan insana yapılması ve öğrencilere bilgi aktarımının yapılması, uygulama yaptıran kişinin danışmanlığının önemini artırmakla birlikte iletişim bozuklukları ve görevlerin bazen öğrenciye tamamen verilmek istenmesinin şiddet ortamının oluşmasına zemin hazırladığı düşünülmektedir.⁴⁴

Araştırmada, hemşirelik öğrencileri şiddete maruz kalma nedenlerini çoğunlukla öğrenci olmak, karşısındaki kişiliği, iş yüklerinden kurtulmak istenmesi ve nedeni yok ile ilişkilendirmişlerdir (Tablo 3). Öztürk ve Ulaş-Karaahmetoğlu' nun çalışmasında öğrencilerin şiddete maruz kalma sebepleri olarak nedeni yok, kıskançlık, eğitim durumu ve stajdaki başarısızlıklar sebeplerinden dolayı şiddete maruz kaldıklarını düşündüklerini belirlemiştir.³⁰ Yine yapılan başka bir çalışmada, öğrencilerin şiddete maruz kalma sebepleri olarak stajdaki başarısızlıklar, eğitim durumu, nedeni yok ve kıskançlık nedeni ile şiddete maruz kaldıklarını saptamışlardır.²⁹

Araştırmada şiddete maruz kalan öğrencilerin çoğu uygulanan şiddet karşısında anında tepki verdiğini, durumu arkadaşları, ailesi veya öğretim elemanı ile paylaştığını ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar da bizim araştırmamız ile paralellik göstermekte olup, şiddete maruz kalanların en çok verdikleri tepki, aile

ve arkadaşlarıyla paylaşmaları olarak saptanmıştır.^{29,30} Özellikle eğitimcilerin, öğrencilerinin klinikte kendilerini güvende hissedebilmeleri için kendilerinin şiddet uygulamaması ve öğrencilerine şiddetin önlenmesinde desteklediklerini göstermeleri gerekir.

SONUÇ

Hemşirelik öğrencileri, klinik uygulamaları sırasında şiddet deneyimlerine maruz kalabilmektedir. Bu tür deneyimler, öğrencilerin eğitimlerini yarıda bırakma ve özgüvenlerini kaybetmelerine sebep olabilmektedir. Hemşirelik eğitimcileri ve sağlık hizmeti sunucuları, hemşirelik mesleğinin itibarsızlaştırmamak için bu sorunun üstesinden gelme sorumluluğuna sahiptir. Öğrenci hemşireleri mümkün olduğu kadar klinik eğitime hazırlamak için hem çalışanlarla hem de hastalarla iletişim kurmaya ve mesleki şiddete maruz kalmamaya yönelik eğitim programları geliştirebilir. Bu çalışma, sadece bir üniversitenin hemşirelik bölümü öğrencilerinin beyanları ile sınırlıdır. Çalışmanın, her yıl düzenli olarak daha kapsamlı sorularla öğrencilerin şiddet yaşama durumlarının saptanması ve konuyla ilgili nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Arzu Yüksel, Saadet Erzincanlı; **Tasarım:** Arzu Yüksel, Saadet Erzincanlı; **Denetleme/Danışmanlık:** Arzu Yüksel, Saadet Erzincanlı; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Arzu Yüksel, Saadet Erzincanlı; **Analiz ve/veya Yorum:** Arzu Yüksel; **Kaynak Taraması:** Arzu Yüksel; **Makalenin Yazımı:** Arzu Yüksel; **Eleştirel İnceleme:** Saadet Erzincanlı.

KAYNAKLAR

1. Saines JC. Violence and aggression in A&E: recommendations for action. *Accid Emerg Nurs.* 1999;7(1):8-12. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
2. Al B, Zengin S, Deryal Y, Gökçen C, Arı Yılmaz D, Yıldırım C. [Increased violence towards health care staff]. *JAEM.* 2012;11:115-24.
3. Elliott PP. Violence in health care. What nurse managers need to know? *Nurs Manage.* 1997;28(12):38-41;quiz 42. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
4. Kingma M. Workplace violence in the health sector: a problem of epidemic proportion. *Int Nurs Rev.* 2001;48(3):129-30. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
5. Özcan Keser N, Bilgin H. [Violence towards healthcare workers in Turkey: a systematic review]. *Türkiye Klinikleri J Med Sci.* 2011;31(6):1442-56. [[Crossref](#)]
6. Hamzaoglu N, Türk B. Prevalence of physical and verbal violence against health care workers in Turkey. *Int J Health Serv.* 2019;49(4):844-61. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
7. Keely BR. Recognition and prevention of hospital violence. *Dimens Crit Care Nurs.* 2002;21(6):236-41. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
8. Fernandes CM, Bouthillette F, Raboud JM, Bullock L, Moore CF, Christenson JM, et al. Violence in the emergency department: a survey of health care workers. *CMAJ.* 1999;161(10):1245-8. [[PubMed](#)]
9. Stirling G, Higgins JE, Cooke MV. Violence in A&E departments: a systematic review of the literature. *Accid Emerg Nurs.* 2001;9(2):77-85. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
10. Lin YH, Liu HE. The impact of workplace violence on nurses in South Taiwan. *Int J Nurs Stud.* 2005;42(7):773-8. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
11. Uzun O. Perceptions and experiences of nurses in Turkey about verbal abuse in clinical settings. *J Nurs Scholarsh.* 2003;35(1):81-5. [[PubMed](#)]
12. Alçelik A, Deniz F, Yeşildal N, Mayda AS, Ayakta Şerifi B. [Health survey and life habits of nurses who work at the Medical Faculty Hospital at AIBU]. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni.* 2005;4(2):55-65.
13. Ayrancı U. Violence toward health care workers in emergency departments in West Turkey. *J Emerg Med.* 2005;28(3):361-5. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
14. Senuzun Ergün F, Karadakovan A. Violence towards nursing staff in emergency departments in one Turkish city. *Int Nurs Rev.* 2005;52(2):154-60. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
15. Celik Y, Celik SS. Sexual harassment against nurses in Turkey. *J Nurs Scholarsh.* 2007;39(2):200-6. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
16. Celik SS, Celik Y, Ağırbaş I, Uğurluoğlu O. Verbal and physical abuse against nurses in Turkey. *Int Nurs Rev.* 2007;54(4):359-66. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
17. Gökçe T, Dündar C. [The frequency of exposing to violence and its effects on state and trait anxiety levels among the doctors and nurses working in Samsun Psychiatry Hospital]. *İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi.* 2008;15(1):25-8.
18. Kisa S. Turkish nurses' experiences of verbal abuse at work. *Arch Psychiatr Nurs.* 2008;22(4):200-7. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
19. Woo HY, Tak YR. Professional self-concept and caring perception in nursing students. *Advanced Science and Technology Letters.* 2015;88:79-82. [[Crossref](#)]
20. Ferns T, Meerabeau L. Verbal abuse experienced by nursing students. *J Adv Nurs.* 2008;61(4):436-44. [[PubMed](#)]
21. Ferns T, Meerabeau E. Reporting behaviours of nursing students who have experienced verbal abuse. *J Adv Nurs.* 2009;65(12):2678-88. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
22. Bartholomew K. Ending nurse-to-nurse hostility, why nurses eat their young and each other. 2nd ed. Danvers, Massachusetts: HCPro, Inc; 2014. p.253.
23. Celik SS, Bayraktar N. A study of nursing student abuse in Turkey. *J Nurs Educ.* 2004;43(7):330-6. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
24. Thomas SP, Burk R. Junior nursing students' experiences of vertical violence during clinical rotations. *Nurs Outlook.* 2009;57(4):226-31. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
25. Lash AA, Kulakaç O, Buldukoglu K, Kukulu K. Verbal abuse of nursing and midwifery students in clinical settings in Turkey. *J Nurs Educ.* 2006;45(10):396-403. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
26. Longo J. Horizontal violence among nursing students. *Arch Psychiatr Nurs.* 2007;21(3):177-8. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
27. Hinchberger PA. Violence against female student nurses in the workplace. *Nurs Forum.* 2009;44(1):37-46. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
28. Celebioğlu A, Balci Akpınar R, Küçüköğlü S, Engin R. Violence experienced by Turkish nursing students in clinical settings: their emotions and behaviors. *Nurse Educ Today.* 2010;30(7):687-91. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
29. Ateş D, Kaplan A, Öztürk S, Zorlu Ö, Akburak M, Çelikel E, et al. [Mobbing to the nursing students during clinical practices]. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 2014;2(1):30-8.
30. Öztürk A, Ulaş Karaahmetoğlu G. [An analysis of student nurses' exposure to mobbing during clinical practice: Kastamonu University Sample]. *International Social Sciences Studies Journal.* 2019;5(30):642-54. [[Crossref](#)]
31. Gillespie GL, Gates DM, Miller M, Howard PK. Violence against healthcare workers in a pediatric emergency department. *Adv Emerg Nurs J.* 2010;32(1):68-82. [[Crossref](#)]
32. Murray JS. Workplace bullying in nursing: a problem that can't be ignored. *Medsurg Nurs.* 2009;18(5):273-6. [[PubMed](#)]
33. Randle J. Bullying in the nursing profession. *J Adv Nurs.* 2003;43(4):395-401. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
34. Gates DM, Gillespie GL, Succop P. Violence against nurses and its impact on stress and productivity. *Nurs Econ.* 2011;29(2):59-66, quiz 67. [[PubMed](#)]
35. Park JE, Kim DH, Park JH. Violence against nursing students during clinical practice: experiences, perception, responses and coping with violence. *Journal of the Korea Academia-Industrial Cooperation Society.* 2017;18(10): 652-62.
36. Tee S, Üzar Özçetin YS, Russell-Westhead M. Workplace violence experienced by nursing students: a UK survey. *Nurse Educ Today.* 2016;41:30-5. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
37. Budden LM, Birks M, Cant R, Bagley T, Park T. Australian nursing students' experience of bullying and/or harassment during clinical placement. *Collegian.* 2017;24(2):125-33. [[Crossref](#)]
38. Magnavita N, Heponiemi T. Workplace violence against nursing students and nurses: an Italian experience. *J Nurs Scholarsh.* 2011;43(2):203-10. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
39. Lewis MA. Nurse bullying: organizational considerations in the maintenance and perpetration of health care bullying cultures. *J Nurs Manag.* 2006;14(1):52-8. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
40. Ergöl Ş, Kürtüncü M. [Violence experienced by nursing students in clinical practice settings]. *J Higher Educ Sci.* 2013;3(1):65-9. [[Crossref](#)]

41. Keser Özcan N, Bilgin H, Tülek Z, Boyacıoğlu NE. Nursing Students' Experiences of Violence: A Questionnaire Survey. *J Psychiatr Nurs*. 2014;5(1):49-56. [[Crossref](#)]
42. Samir N, Mohamed R, Moustafa E, Saif HA. Nurses' attitudes and reactions to workplace violence in obstetrics and gynaecology departments in Cairo hospitals. *East Mediterr Health J*. 2012;18(3):198-204. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
43. Alkorashy HAE, Al Moalad FB. Workplace violence against nursing staff in a Saudi University Hospital. *Int Nurs Rev*. 2016;63(2):226-32. [[Crossref](#)] [[PubMed](#)]
44. Fırat İ, Uzuntarla Y, Ceyhan S. [Investigation of mobbing exposure of nursing department students in hospital internship practices]. *Researcher: Social Science Studies*. 2017;5(4):369-81. [[Crossref](#)]